

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจุกฐินในพระพุทธศาสนา

Study and analyze the concept of Chula Kathina in Buddhism

พระสมุห์ณัฐฐภัทรณ์ กิตติญาโณ (บวรวัชรวรกุล)

Phrasamu Nattapaphat Kittiyano (Bawornwatcharaworukul)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: Nattapaphat.Kittiyano@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของจุกฐินในพระพุทธศาสนา และ 2. เพื่อศึกษาความเป็นมาของจุกฐินในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า จุกฐิน มีความหมายที่ครอบคลุมถึงเครื่องมือ (สะดึง) พิธีกรรม ผ้า และสังฆกรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้นปรากฏเฉพาะพระพุทธชานุญาตเรื่องจุกฐิน ส่วนจุกฐินนั้นไม่ปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎก แต่มีหลักฐานในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา จุกฐิน คือ จุกฐินเร่งด่วนที่จะต้องทำให้เสร็จภายใน 1 วัน มีเค้าเรื่องจากการที่พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุจำนวนมาก ได้ร่วมกันเย็บผ้าจีวรถวายแก่พระอรหันต์ให้ทันเวลาในช่วงวันสิ้นสุดของเทศกาลจุกฐิน และสอดคล้องกับตำนานเชียงตุง ซึ่งกล่าวตรงกันว่า ผ้าจุกฐินนั้นจะต้องทำให้เสร็จภายใน 1 วัน ด้วยความที่ต้องจำกัดด้วยเวลา ต้องใช้คนจำนวนมากช่วยกันทำผ้าจุกฐิน และทำในวันสุดท้ายของเทศกาลทอดจุกฐิน ทำให้มีความเชื่อว่า การทอดจุกฐินมีอานิสงส์มากกว่าจุกฐินทั่วไป

คำสำคัญ: จุกฐิน, จุกฐิน, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1. study the history of Kathin in Buddhism and 2. study the history of Chula Kathin in Thailand. This is a documentary research. The research results found that Kathin has a meaning that covers tools (embroidery frame), rituals, cloth, and sangha activities. In Buddhist scriptures, only the Buddha's permission for Kathin is mentioned. As for Chula Kathin, there is no evidence in the Tripitaka, but there is evidence in the commentary. Chula Kathin is an urgent Kathin that must be completed within 1 day. It is based on the story that the Buddha and many monks worked together to sew robes to offer to Phra Anuruddha in time for the last day of

the Kathin festival. This is consistent with the Chiang Tung legend, which states that the Chula Kathin cloth must be completed within 1 day. Due to the time constraints, many people must help make the Kathin cloth, and it must be done on the last day of the Kathin festival. Therefore, it is believed that the Chula Kathin ceremony has more merit than the general Kathin ceremony.

Keywords: Kathin, Chula Kathin, Buddhism

บทนำ

จุกฐินคือ การทอดกฐินที่ต้องทำด้วยความรีบด่วน โดยต้องอาศัยความสามัคคีของผู้ศรัทธาจำนวนมากเพื่อผลิตผ้าไตรจีวรให้สำเร็จด้วยมือภายในวันเดียวกล่าวคือ ต้องเริ่มตั้งแต่เก็บฝ้าย ตัดเย็บ ย้อม และถวายให้พระสงฆ์กรานกฐินให้เสร็จภายในเวลาเช้าวันหนึ่งจนถึงย่ำรุ่งของอีกวันหนึ่ง ดังนั้นโบราณจึงนับถือกันว่าการทำงานจุกฐินมีอานิสงส์มาก เพราะต้องใช้ความอุตสาหพยายามมากกว่ากฐินแบบธรรมดาภายในระยะเวลาอันจำกัด ซึ่งจุกฐินในสังคมล้านนาเป็นเรื่องที่ยังไม่มีหลักฐานข้อมูลที่ชัดเจนเท่าที่ควรทราบเพียงแต่ว่า จุกฐินในสังคมล้านนามีเค้าโครงมาจากตำนานของเชียงตุงเรื่องราวคล้ายกันกับเรื่องการถวายจีวรแด่พระอนุรุทธเถระ ซึ่งกล่าวว่า มีพระเถระผู้เป็นอรหันต์ซึ่งในพรรษาหนึ่งท่านได้บำเพ็ญสมาบัติจนจะล่วงพ้นเวลาแห่งกฐิน คือ เหลือเวลาอีกเพียงหนึ่งวันที่จะหมดเพชิตาผู้เคยเกิดเป็นภรรยาของท่านเกรงว่าพระเถระจะไม่มีโอกาสรับผ้ากฐิน จึงได้แปลงกายเป็นมนุษย์ เนมิตสวนฝ้ายขึ้นกลางป่า พร้อมทั้งป่าวประกาศให้มนุษย์ และเทวดามาช่วยกันถักทอเย็บย้อมผ้ากฐินจีวรนี้ขึ้นจนแล้วเสร็จพร้อมถวายในช่วงเวลา 1 วัน โดยต้องอาศัยความสามัคคีของผู้ศรัทธาจำนวนมากจึงจะสำเร็จเนื่องจากมีระยะเวลาที่จำกัดจึงพบว่า มีวัดเพียงบางส่วนเท่านั้นในเขตทางล้านนาของจังหวัดลำพูนที่ต้องการจะอนุรักษ์ประเพณีอันงดงามเอาไว้ (พระกรวุฒิ ธรรมทสสี, 2558 : 23) ยกตัวอย่างเช่น 1) วัดหนองเรือ ต.หนองหนาม อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน ๒) วัดป่าบุก ต.แม่แรง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน 3) วัดหนองเจดีย์ ต.นครเจดีย์ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน และ 4) วัดสันป่ายางหลวง ต.ในเมือง อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน ได้เป็นวัดในส่วนหนึ่งของทางภาคเหนือจังหวัดลำพูนที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีการทอดถวายจุกฐินอยู่เป็นประจำทุกๆ ปี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของกฐินในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาความเป็นมาของจุกฐินในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัย การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตามลำดับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การรวบรวมเอกสารข้อมูล โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ส่วนเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี อนุฎีกา หนังสือ วิทยานิพนธ์ สาร นิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าในความหมาย ขอบเขตเกี่ยวกับแนวคิด เกี่ยวกับกฐินในพระพุทธศาสนา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาทางเอกสาร โดยการจัดทำเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้อย่างชัดเจน

3. การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์แล้ว นำไปสู่กระบวนการสังเคราะห์ และเรียบเรียง โดยมุ่งค้นหาคำตอบที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์พร้อม ทั้งนำเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัย

4. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม นำเสนอต่อบัณฑิต วิทยาลัย ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของกฐินในพระพุทธศาสนา

1.1) ความหมายของกฐิน

กรมศาสนาได้อธิบายไว้ในหนังสือเพื่อให้ความรู้เรื่องกฐิน โดยมีคำอธิบายว่า กฐิน มีความหมายเกี่ยวข้องกัน 4 ประการ คือ

1. กฐินที่เป็นชื่อของกรอบไม้ คือ กรอบไม้แม่แบบสำหรับทำจีวร ซึ่งอาจเรียกว่าสะดึงก็ได้ เพราะการทำจีวรให้มีรูปลักษณะตามที่กำหนดกระทำได้โดยยากจึงต้องทำกรอบไม้สำเร็จรูปไว้เพื่อ เป็นอุปกรณ์สำคัญในการทำเป็นผ้าห่ม หรือผ้าห่มซ้อน การทำผ้าโดยอาศัยแม่แบบเช่นนี้คือ ทาบผ้าลง ไปกับแม่แบบแล้วตัดเย็บย้อมทำให้เสร็จในวันนั้นด้วยความสามัคคีของสงฆ์ แม่แบบ หรือกฐินนั้นก็รื้อ เก็บไว้ใช้ในการทำผ้าเช่นนั้นอีกในปีต่อไป การรื้อแม่แบบนี้เรียกว่า เตาะ คำว่า กฐินเตาะ หรือเตาะ กฐิน จึงหมายถึง การรื้อแม่แบบเพื่อเก็บไว้ใช้ในการโอกาสหน้า (สมทรง ปุณฺณฤทธิ, 2525 : 41-44)

๒. กฐินที่เป็นชื่อของผ้า หมายถึง ผ้าที่ถวายให้เป็นกฐินภายในกำหนดกาล 1 เดือนนับตั้งแต่ว่า วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1๒ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2528 : 246-248)

3. กฐินที่เป็นชื่อของบุญกิริยา คือ การถวายผ้ากฐินเป็นทานแก่พระสงฆ์ผู้จำพรรษาอยู่ในวัด ใดวัดหนึ่งครบ 3 เดือน เพื่อสงเคราะห์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบให้มีผ้านุ่ง หรือผ้าห่มใหม่จะได้ใช้ ผลัดเปลี่ยนของเก่าที่จะขาดหรือชำรุด

4. กฎินที่เป็นชื่อของสังฆกรรม คือ กิจกรรมของสงฆ์ก็จะต้องมีการสวดประกาศขอรับความเห็นชอบจากที่ประชุมสงฆ์ในการมอบผ้ากฐินให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง (พระมหาบุญชิต ญาณส่วโร, 2532 : 33-38)

1.2) ปฐมเหตุของการเกิดประเพณีทอดกฐิน

ในต้นพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้ายังไม่มีบัญญัติให้พระภิกษุเข้าจำพรรษา ภิกษุจึงจาริกไปทั้ง 3 ฤดู ทำให้ชาวบ้านได้พากันตำหนิ ตีเตียน มีการเปรียบเทียบว่า พวกอัญญเดียรถีย์ว่า พวกอัญญเดียรถีย์เหล่านี้ ผู้สอนธรรมไม่ดียังพักอยู่ประจำที่ตลอดฤดูฝน อีกทั้งฝูงนกเหล่านี้เล่าก็ยังทำรังรังบนยอดไม้ พักอยู่ประจำที่ในฤดูฝน ส่วนพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ เทียวจาริกไปทั้งฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ย่ำเท้ากัณฑ์เขี้ยวสด เปียดเปียนสิ่งมีชีวิตซึ่งมีอินทรีย์เดียว เหยียบสัตว์เล็กๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวายไป ภิกษุได้ยินความดั่งนั้น จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเข้าจำพรรษาภิกษุเข้าจำพรรษาในฤดูฝน” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 4 ข้อ 184 : 292) การให้ภิกษุเข้าจำพรรษาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พระวินัยบัญญัติเกี่ยวกับการเข้าพรรษาของพระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นได้กำหนดให้พระภิกษุต้องเข้าจำพรรษาในช่วงฤดูฝนและให้หยุดการจาริกไปสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากการเดินเหยียบย่ำธัญพืชในไร่นาของชาวบ้านที่ทำนากันในฤดูฝน รวมทั้งเหยียบแมลงต่างๆ ให้ตายโดยไม่รู้ตัว การจำพรรษา คือ อยู่ประจำ หรือประจำที่ในที่ที่เหมาะสมตลอดสามเดือนในฤดูฝน คือ ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 นี้เรียกปฐิมพรรษา แปลว่า พรรษาต้น หรือตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือน 9 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1๒ อย่างนี้เรียก ปัจฉิมพรรษา แปลว่า พรรษาหลัง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558 : 61) นับตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 9 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1๒ รวมระยะเวลาพรรษาต้นกับพรรษาหลัง คือ 4 เดือนของฤดูฝน ซึ่งในช่วง 1 เดือนของ ปัจฉิมพรรษา นับตั้งแต่วัน แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1๒ เป็นช่วงหลังวันออกพรรษา พระภิกษุต้องเตรียมความพร้อมเพื่อการออกจาริกไปในสถานที่ต่างๆ และที่สำคัญต้องมีจิวรนุ่งห่มที่เกื้อกูลต่อการประพาศพิภพด้วย การแสวงหาผ้ามาทำเป็นจิวรไว้ผลัดเปลี่ยนแทนผืนเก่าให้เสร็จภายใน 30 วัน ตามพระวินัยบัญญัติ ซึ่งนับว่าเป็นความลำบากในเรื่องจิวรนุ่งห่มของพระภิกษุที่ต้องนุ่งห่มจิวรเพียงชุดเดียวตลอดไตรมาสครบ 3 เดือนแล้วในพรรษาต้น จึงเป็นที่มาของผ้ากฐินซึ่งเป็นพุทธทานุญัตตังมีปรากฏในกฎินชั้นธกะ ความสรุปว่า

เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐีเขตกรุงสรวัดถิ ภิกษุชาวเมืองปาฐะยยะ จำนวน 30 รูป เดินทางมาเฝ้าพระผู้มีพระภาค เมื่อใกล้วันเข้าพรรษาไม่สามารถจะเดินทางไปให้ทันวันเข้าพรรษาในกรุงสรวัดถิได้ จึงเข้าพรรษาในเมืองสาเกต ครั้นออกพรรษาแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงเดินทางเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กรุงสรวัดถิ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า เมื่อปวารณาแล้ว ฝนยังตกชุกอยู่ พื้นแผ่นดินเต็มไปด้วยน้ำ เป็นหล่มเลน มีจิวรชุ่มชื้นด้วยน้ำ เหน็ดเหนียว

เดินทางไกล พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งกับภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาแล้วกรานกฐิน” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 5 ข้อ 306 : 145-146) โดยในวินัยมุขได้อธิบายความหมายของการกรานกฐิน คือ เมื่อมีผ้าเกิดขึ้นแก่สงฆ์ในกาลเช่นนั้น พอจะทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งได้ สงฆ์พร้อมใจกันยกให้แก่ภิกษุรูปหนึ่งเพื่อประโยชน์แก่การกราน ภิกษุผู้ได้รับผ้านั้นเอาไปทำเป็นจีวรแล้วเสร็จภายในวันนั้น แล้วมาบอกภิกษุผู้ยกผ้านั้นให้เพื่ออนุโมทนาภิกษุเหล่านั้นอนุโมทนาโดยผ้าที่ใช้ทำเป็นผ้ากฐินมีอยู่ 5 ชนิด คือ 1. ผ้าใหม่ ๒. ผ้าเทียมใหม่ 3. ผ้าเก่า 4. ผ้าบังสุกุล 5. ผ้ายกตามร้าน ผ้าทั้ง 5 ชนิดนี้ ผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นศฤงคารสักก็ตามเพื่อนสหธรรมิกด้วยกันก็ตาม ถวายแก่สงฆ์แล้ว เป็นของใช้ได้ ผ้าที่ไม่ควรใช้เป็นผ้ากฐิน คือ 1. ผ้าที่ตนไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ ๒. ผ้าที่ได้มาโดยอาการอันมิชอบ 3. ผ้าที่เป็นนิสสัคคีย์ และ 4. ผ้าที่เก็บไว้ค้างคืน (คณาจารย์แห่งโรงพยาบาลเชียงใหม่, 2536 : 43)

1.3) ประเพณีการทอดกฐินในประเทศไทย

การทอดกฐินในประเทศไทยปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ดังปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ที่สะท้อนให้เห็นถึงคนเมืองสุโขทัยให้ความสนใจกับการทำบุญในพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

คนในเมืองสุโขทัย มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน...เมื่อออกพรรษาราลกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกราลกฐินมีพนมเบ็ญ มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่ง หมอนนอน บริพานกฐิน โอยทานแลปี แลญิบ ล้านไปสวดอุตติกฐินถึงอรัญญิกพัน...(หลวงวิจิตรวาทการ, 2479 : 26-29)

จากศิลาจารึกดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กฐินในสมัยสุโขทัยทำกันเป็นงานประเพณีที่สำคัญประจำปี ได้ทั้งบุญ ความสนุกสนาน ความสามัคคีในหมู่ประชาชน ทำให้มองเห็นความสำคัญในงานบุญกฐิน และความศรัทธา ความมั่นคงในพระพุทธศาสนาของชาวเมือง มีความปิติ รำเริงด้วยบุญปรากฏแห่งสามัคคีธรรมอย่างชัดเจน และยังแสดงให้เห็นว่า ชาวสุโขทัยทำการถวายกฐินเป็นเวลา 1 เดือน ในการถวายกฐินนั้น นอกจากผ้ากฐินแล้ว ยังถวายพุ่มต้นเงิน พุ่มหมากพลู พุ่มดอกไม้ มีหมอนชนิดต่างๆ เป็นต้นเป็นของบริวารกฐินอีกด้วย เมื่อพระสงฆ์รับการถวายเสร็จแล้วก็พากันไปทำสังฆกรรม คือ สวดกฐินกัน ณ อีกสถานที่หนึ่งอีกต่างหากได้แก่เขตวิสุคามสีมาตามพุทธบัญญัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในสมัยอยุธยาและธนบุรีนั้นเรื่องกฐินได้เงียบไป เพราะอยู่ในช่วงที่มีศึกสงคราม แต่ไม่ใช่หมดสิ้นไป จึงอาจกล่าวได้ว่า คนสมัยสุโขทัย อยุธยา และธนบุรี มีการอนุรักษ์ประเพณีในพระพุทธศาสนา สืบทอดมาแต่โบราณ การทอดกฐินก็เพื่อประโยชน์ต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่จะได้ผ้ากฐินมาทำเป็นจีวรไว้นุ่งห่ม ซึ่งทำได้เพียงปีละครั้งหลังวันออกพรรษาไม่เกิน 1 เดือน จนถึงยุครัตนโกสินทร์

กฐินกลับมาเป็นพิธีสำคัญขึ้นอีกครั้ง ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ทรงทอดกฐินในวัดที่สำคัญ (หลวงวิจิตรวาทการ, 2523 : 280-283)

1.4) แนวคิดที่เกี่ยวกับกฐิน

พระยาอนุমানราชชน ได้เขียนไว้ในหนังสือ จุลกฐินทางด้านวัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ของไทย และได้กล่าวอธิบายไว้ว่า บรรพบุรุษล้านนาไทยได้สั่งสมสืบทอดความคิด ความเชื่อ และความรู้หลากหลายมาเป็นวิธีการดำเนินชีวิตจนเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาไทย เช่น ภาษา ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย และอาหาร สิ่งเหล่านี้คือ มรดกทางวัฒนธรรม ส่วนการรู้จักใช้สิ่งของที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นเครื่องมือใช้ในการประกอบอาชีพ หรือการทำการกิจกรรมใดได้อย่างเหมาะสมนั้นเป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นจากหน้าบ้านที่ประวัติศาสตร์ในอดีต ล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งทางภาคเหนือตอนบนก่อนที่จะมาหลอมรวมกับกรุงรัตนโกสินทร์เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน (พระยาอนุমানราชชน, 2531 : 14)

พระสุพจนมณี ได้เขียนไว้ในหนังสือ กฐินกถา และได้กล่าวอธิบายไว้ว่า ผ้าพิเศษที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่ภิกษุสงฆ์เฉพาะกฐินกาล ตามศัพท์แปลว่าไม้สะดึง คือ กรอบไม้ สำหรับซึ่งผ้าที่จะเย็บเป็นจีวร คำว่า กฐิน นี้ใช้ประกอบกับคำอื่นอันเนื่องด้วยพิธีกฐินผ้าที่ถวายแก่ ภิกษุสงฆ์ในพิธีนี้เรียกว่า ผ้ากฐิน ในฤดูกาลเรียกว่า กฐินกาล คือระยะเวลาตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงกลางเดือน 1๒ ระยะเวลานี้เรียกเป็นสามัญว่า เทศกาลกฐิน ฤดูกฐิน หรือหน้ากฐิน ก็มีก่อนจะ ถึงกฐินกาล ผู้ประสงค์จะถวายผ้ากฐินแก่ภิกษุสงฆ์วัดใดจะต้องไปแจ้งความจางว่าจะนำผ้ากฐินไป ทอดที่วัดนั้นเป็นการล่วงหน้าการแสดงความจำนงล่วงหน้านี้ เรียกว่า จองกฐิน การทำพิธีถวายผ้ากฐินเรียกว่า ทอดกฐิน พระภิกษุผู้ใดได้รับมอบผ้ากฐินจากสงฆ์โดยวิธีที่กำหนดไว้ในพระวินัยเรียกว่าผู้กรานกฐิน ผู้ครองกฐิน หรือ องค์ครองกฐิน เฉพาะผ้ากฐิน บางทีก็เรียกว่าองค์กฐิน พร้อมกับของอื่น อันเป็นบริวารสำหรับถวายภิกษุสงฆ์เรียกว่าเครื่องกฐิน หรือ บริวารกฐิน เมื่อนำ ผ้ากฐินไปทอดโดย มีขบวนแห่ เรียกว่า แห่กฐิน ถ้ามีพิธีฉลอง เรียกว่าฉลองกฐิน การที่ภิกษุสงฆ์ผู้ร่วมอยู่ในพิธี อนุโมทนาต่อองค์ครองกฐินตามพระวินัยหรือการที่บุคคลแสดงความยินดีในการที่เขาทอดกฐิน เรียกว่า อนุโมทนา กฐิน ภิกษุสงฆ์ได้อนุโมทนา กฐินแล้วนั้น ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้กรานกฐิน ด้วยผลของการทอดกฐิน เรียกว่า อานิสงส์กฐินในทางวินัยสิทธิพิเศษ 5 ประการ มีแก่ภิกษุผู้ได้กราน กฐินแล้ว ก็เรียกว่าอานิสงส์กฐิน (พระสุพจนมณี ผินธรรมประทีป, 2538 : 78)

หลวงวิจิตรวาทการ ได้เขียนไว้ในหนังสือ ตำนานกฐิน ไทย และได้กล่าวอธิบายไว้ว่า กฐิน แปลตามศัพท์ว่า กรอบไม้สำหรับซึ่งผ้าเย็บจีวรของพระภิกษุ กรอบไม้ชนิดนี้ไทยเราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สะดิง การเย็บจีวรต้องตัดผ้าออกเป็นชิ้น ๆ แล้วเอามาเย็บประสานกันเข้า ให้มีรูปเหมือนเนื้อที่ใน นำปลุกข้าว ในการเย็บประสานเช่นนั้น ในครั้งกระโน้นเมื่อช่างเย็บยังไม่ชำนาญพอ และไม่มีเครื่องจักรจะใช้ได้อย่างเวลานี้ ก็ต้องซึ่งผ้าลงบนกรอบไม้ก่อนแล้วจึงเย็บ กรอบไม้หรือสะดิงนี้ คำบาลี

เรียกว่า กฐิน การที่ผู้มีศรัทธาเอาผ้าไปถวายพระภิกษุในภายหลังวันออกพรรษา ซึ่งเรียกกันว่า ทอดกฐิน นั้น ตามหลักการ พระภิกษุจะต้องเอาผ้านั้นมาตัดเย็บย้อมให้เสร็จภายในวันเดียวกัน การที่ต้องเย็บย้อมจีวรผืนใหญ่ให้เสร็จในวันเดียวนั้น เป็นงานหนักมาก และในครั้งกระโน้นเป็นการจำเป็นที่สุด ที่ต้องใช้ไม้สะดึงซึ่งผ้าในเวลาเย็บ ฉะนั้นพิธีการถวายผ้าอย่างนี้จึงเรียกว่า กฐิน (หลวงวิจิตรวาทการ, 2479 : 31)

1.5 ประเภทของกฐิน

การทอดกฐินมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) กฐินหลวง ได้แก่ กฐินที่กำหนดเป็นพระราชพิธี กฐินต้น และ กฐินพระราชทาน (จิตรสมบัติบริบูรณ์, 2548 : 27)

๒) กฐินราษฎร์ เป็นกฐินที่ราษฎรหรือประชาชน ผู้มีศรัทธานำผ้ากฐินของตนไปทอด ณ วัดต่างๆ ได้แก่ 1. มหากฐิน ๒. จุลกฐิน 3. กฐินสามัคคี และ 4. กฐินตกค้าง

2. จุลกฐินในพระพุทธศาสนา

2.1 ความหมายของจุลกฐิน

จุลกฐิน อ่านว่า จุนละกะถิน หมายถึง กฐินรีบด่วน กฐินที่ใช้เวลาเตรียมน้อย จุลกฐิน เป็นคำเรียกพิธีทอดกฐินที่ต้องเร่งรีบ ทำให้เสร็จภายในวันเดียว เริ่มตั้งแต่ปั่นฝ้าย ทอเป็นผืนผ้า เย็บ ย้อม ตากแห้งแล้วนำไปทอดเป็นผ้ากฐิน พระสงฆ์รับแล้วก็รับกรานกฐินในวันนั้นด้วย จะเป็นจุลกฐินได้จะต้องใช้ผู้คนมาก และมีความชำนาญเป็นพิเศษกะเวลาได้ถูกจึงจะเสร็จทันเวลา ตั้งแต่ปั่น ฝ้ายมาปั่นเป็นด้ายเอาด้ายมาทอเป็นผ้าเอาผ้านั้นมาซักมาเย็บมาย้อมเป็นจีวรต้องทำให้เสร็จในวันเดียว และถวายให้เสร็จภายใน ๒4 ชั่วโมง เรียก จุลกฐิน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2536 : 28)

คำว่า จุล ยังมีความหมายแห่งเวลาจำกัด หรือเวลาน้อย หรือเล่นไปให้ทันเวลานั้นเอง จุลกฐินจึงเป็นผ้าที่สำเร็จขึ้นด้วยสิ่งเล็กๆ เป็นกฐินที่ใช้เวลาจำกัดด้วยต้องอาศัยความสามัคคีของผู้ศรัทธาจำนวนมาก เพื่อผลิตผ้าไตรจีวรให้สำเร็จด้วยมือภายในวันเดียว ดังนั้นโบราณจึงนับถือกันว่าการทำจุลกฐินมีอานิสงส์มาก เพราะต้องใช้ความอุตสาหะพยายามมากกว่ากฐินแบบธรรมดา มหากฐิน ภายในระยะเวลาอันจำกัด กล่าวคือ ต้องเริ่มตั้งแต่เก็บฝ้าย ตัดเย็บ ย้อม และถวายให้พระสงฆ์กรานกฐินให้เสร็จภายในเวลาเช้าวันหนึ่งจนถึงย่างรุ่งของอีกวันหนึ่ง (มณี พยอมยงค์, 2547 : 220)

จุลกฐินนั้นจัดเป็นกฐินประเภทหนึ่งที่มีลักษณะการพิเศษจากกฐินทั่วไปคือ การทอผ้ากฐิน ซึ่งจะต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว และนิยมทอดถวายในวันสุดท้ายของเทศกาลทอดกฐิน จึงเชื่อว่า ผู้ที่ได้ทอดจุลกฐินจะได้รับอานิสงส์มากกว่าปกติ การทอดจุลกฐินมีคุณค่าทั้งทางด้านการต่อยอดวิถีชีวิต ให้มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เป็นการรักษากฎมณีนีติชาวบ้านไม่ให้สูญหาย และก่อให้เกิดการเรียนรู้ในสังคมในทางสาระธรรมนั้นก่อให้เกิดความสามัคคี และเป็นการฝึกฝนหลักธรรมหลาย

ประการ เช่น การให้ทาน ความอดทน เป็นต้น แต่เนื่องจากการทอดจุกฐินเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากและต้องอาศัยผู้มีความชำนาญในการทอดผ้าทำให้ประเพณีนี้เริ่มสูญหายไปจากสังคมไทย (พระมหาอินทร์วงศ์ อิศรภรณ์, 2565 : 617-618)

2.2 ความเป็นมาของจุกฐิน

จุกฐินไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกแต่มีเค้าโครงเรื่องการทำผ้าจีวรถวายพระอนุรุทธเถระที่ปรากฏในธรรมบท อรรถกถา แห่งขุททกนิกาย ว่า เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพระอนุรุทธเถระว่า ครั้นหนึ่งพระเถระมีจีวรเก่าแล้ว จึงเดินแสวงหาจีวรในกองหยากเยื่อ นางเทพธิดาชื่อชาลินี ซึ่งเป็นภริยาเก่าของพระเถระในอดีตชาติเห็นพระเถระเที่ยวหาผ้า จึงนำผ้าทิพย์ 3 ผืน ยาว 13 ศอก กว้าง 4 ศอก มาวางผ้าไว้บนกองหยากเยื่อ (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 25 ข้อ 93 : 53) เมื่อพระอนุรุทธเถระเห็นผ้าเหล่านั้นจึงคิดว่า ผ้านี้เป็นผ้าบังสุกุลอย่างอกุศล และเดินหลีกเลี่ยง เมื่อถึงวันทำจีวรของพระเถระซึ่งเป็นวันสิ้นสุดทายของกฐินกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุ 500 รูป และพระเถระผู้ใหญ่ 80 รูป จึงร่วมกันตัดเย็บจีวรเพื่อถวายแก่พระอนุรุทธเถระ มีพระมหากัสสปเถระนั่งตอนต้น เพื่อเย็บจีวรพระสารีบุตรเถระนั่งในท่ามกลาง พระอานนทเถระนั่งในที่สุด ภิกษุสงฆ์กรอด้วย พระศาสดาทรงร้อยด้วยนั้นในรูเข็ม พระมหาโมคคัลลานเถระเป็นผู้เตรียมวัตถุต่างๆ ภิกษุทั้งหมดร่วมกันทำให้เสร็จภายในวันเดียว จากการที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานในการทำผ้าจีวรถวายพระเถระนั้นเป็นการทำที่รีบด่วนต้องอาศัยคนจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดประเพณีการทอดผ้าจุกฐิน (อานนท์ อาภาภิรมย์, 2525 : 152)

2.3 อานิสงส์ของจุกฐิน

อานิสงส์ของจุกฐินสามารถแบ่งออกได้ ๒ ประการดังนี้ คือ

1) ฝ่ายผู้รับ (พระสงฆ์) ได้รับความอานิสงส์ คือ (1) ไม่ต้องรีบร้อนเดินทางจาริกไปในที่อื่นตามปกติ (2) ได้รับความสามัคคี (3) ได้รับความสะดวกในการแสวงหาจีวร (4) ได้รับความสะดวกในการใช้จีวร (กรมการศาสนา, 2551 : 415) ส่วนในในสิกขาบทที่ 6 แห่งอเจลกวรรค ปาจิตตีย์ได้กล่าวเรื่องอานิสงส์ของจุกฐินแก่ผู้ที่ได้รับมืออยู่อีก 5 ประการ คือ (1) รับนิมนต์ฉันไว้แล้วไปไหนไม่ต้องบอกภิกษุในวัด (๒) ไปไหนไม่ต้องนำไตรจีวรไปครบสำหรับ (3) เก็บผ้าที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษไว้ได้ตามปรารถนา (4) จีวรอันเกิดในที่นั้นเป็นสิทธิของภิกษุเหล่านั้น และ (5) ขยายเขตแห่งการทำจีวรหรือการเก็บจีวรไว้ได้จนถึงสิ้นฤดูหนาว (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 2 ข้อ 298 : 437)

๒) ฝ่ายผู้ถวายทาน ได้รับความอานิสงส์ คือ (1) ชื่อว่าได้ถวายทานภายในกาลเวลากำหนดที่เรียกว่ากาลทาน (2) ชื่อว่าได้สงเคราะห์พระสงฆ์ผู้จำพรรษาให้ได้ผลัดเปลี่ยนผ่านงุ่มง่ามใหม่ (3) ชื่อว่าได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ส่งเสริมผู้ประพฤติปฏิบัติชอบให้เป็นหลัก (4) จิตใจของผู้ทอดจุกฐินทั้ง 3 กาล คือก่อนทอด กำลังทอดและทอดแล้วที่เลื่อมใสศรัทธาและ ปรารถนาดีนั้นจัดเป็นกุศลจิต คนที่จิตเป็นกุศลย่อมได้รับความสุขความเจริญ (5) การทอดจุกฐินทำให้เกิดสามัคคีธรรม คือ การร่วมมือกัน

ทำคุณงามความดีและถ้าการถวาย กฐินนั้นมีส่วนได้บุญระประประปฏิบัติสังฆกรรมวัดวาอารามด้วย ก็เป็นการร่วมสามัคคี เพื่อรักษาศาสนาวัตถุ ศาสนสถานให้ยั่งยืนสถาพรสืบไป

จึงกล่าวได้ว่า พัฒนาการประเพณีจุกฐินในสมัยพุทธกาลนั้นได้มีการยึดถือ และให้ความสำคัญเพียงแต่การถวายผ้ากฐินเท่านั้น ซึ่งการทำผ้ากฐินจีวรนั้นก็เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ผู้ที่ได้รับการเดือนร้อน และขาดแคลนผ้าจีวรที่มีความอันเก่ามาก หรือชำรุดขาดไปแล้ว จึงจะมอบถวายผ้ากฐินให้แก่พระสงฆ์รูปนั้นๆ ดังเช่น พระอนุรุทธเถระนั่นเอง ส่วนรูปแบบขั้นตอนการจัดทำก็ไม่มี ความยุ่งยากอะไรมากมายเนื่องจากว่า เป็นกิจของแต่พระสงฆ์ภายในวัด ที่จะต้องช่วยกันทำให้เสร็จ เป็นจีวรภายในวันเดียว ไม่มีพิธีการใด ๆ ในการถวายผ้า เมื่อพระสงฆ์รับผ้ากฐินแล้ว ต้องนำไปเข้าพิธีสวดอุทิศกุศลกรรมวาจา และการกรานกฐินต่อไปตามพระวินัย โดยมีชาวบ้านบริเวณพื้นที่ใกล้วัด อำนวยความสะดวกในเรื่องข้าวปลาอาหาร และน้ำดื่มตามฐานะความสมควรที่ชาวบ้านจะหามาได้ ฉะนั้นการทอดจุกฐินในสมัยพุทธกาลมีจุดประสงค์เพียงเพื่อการถวายผ้าบังสุกุลให้กับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึง การถวายสิ่งอื่น จึงทำให้กฐินในสมัยพุทธกาลไม่มีการจัดทำธงกฐิน หรือมีข้อวินัยในพระไตรปิฎกกล่าวถึง ธงกฐิน แต่อย่างใด ดังเช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า แท้จริงแล้วความสำคัญของการทอดกฐินอยู่ที่ผ้าจีวรเพียง ผืนใดผืนหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีหลายคนที่ไม่รู้เลยว่า ตัวกฐินคือ อะไร ไปมองที่บิรวารกฐินเป็นตัวกฐิน ตลอดจนทอดกฐินเพื่อสร้างโน่น สร้างนี่เพื่อเอาเงินเอาทองตลอดจนกระทั่งว่าจะได้มีโอกาสไปเที่ยว กลายเป็นกฐินเที่ยว กฐินทัศนาจร จึงสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์หลักของการทอดกฐินได้ถูกลดความสำคัญไปมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์ของบิรวารกฐินเป็นหลัก เพื่อขยายประโยชน์จากบิรวารกฐิน โดยพระสงฆ์บางวัดอาจขอกฐินจากเจ้าภาพเอง ส่วนเจ้าภาพกำหนดกิจกรรมกฐินเอง แตกต่างกันไปตามค่านิยมของแต่ละท้องถิ่น อาจจัดให้มีกิจกรรมรื่นเริงสนุกสนาน มีแห่ราวง มีมหรสพ มีการดื่มสุรา ทำให้งานบุญกฐินเกิดการทะเลาะวิวาท ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเพณีการทอดกฐิน เป็นข้อควรพัฒนาไม่ให้เกิดเป็นประเพณีที่รักษา รูปแบบมากกว่าการรักษาหลักการที่แท้จริงของบุญกฐิน การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักการของกฐินที่แท้จริงย่อมส่งผลให้ทั้งฝ่ายผู้ทอด และฝ่ายผู้รับอาจไม่ได้รับอานิสงส์ของบุญกฐินที่แท้จริง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการทอดจุกฐินในพระพุทธศาสนา สามารถนำข้อมูลมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ จุกฐินคือกฐินเร่งด่วนที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นด้วยพระพุทธญาณว่า พระอนุรุทธมีจีวรอันเก่าและขาด พระองค์จึงสั่งให้พระสงฆ์พร้อมคฤหัสถ์ทั้งหลายต่างออกช่วยหาผ้าบังสุกุลตามที่ต่างๆ เพื่อนำมาเย็บทำจีวรให้ทันเวลาในช่วงวันสิ้นสุดของเทศกาลกฐินในสมัยนั้น และสอดคล้องกับตำนานเชียงตุง คือ มีพระเถระผู้เป็นอรหันต์ได้บำเพ็ญสมาบัติเกือบจะล่วงพ้นเวลากำหนดแห่งวันถวายทานผ้ากฐิน และเทพธิดาเกรงว่า พระเถระจะไม่มีโอกาสรับกฐิน จึงได้แปลงกายเป็นมนุษย์ และ

เนรมิตสวนฝ้ายกลางป่า พร้อมประกาศให้มนุษย์ และเทวดาทั้งหลายมาช่วยกันเย็บผ้ากฐินจนสำเร็จทันเวลา ซึ่งหลักฐานทั้ง ๒ เรื่องจึงอาจเป็นเค้าโครงตัวอย่างของการถวายทานผ้าจีวรในรูปแบบจุกฐินขึ้นมาจนถึงทุกวันนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดพิศิษฐ์ เมตตจิตโต (2545 : 6) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีจุกฐินของชาวพุทธล้านนา กรณีศึกษาวัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ในพระไตรปิฎกไม่มีการกล่าวถึงจุกฐินโดยตรง เรื่องราวเกี่ยวกับจุกฐินปรากฏในอรรถกถาธรรมบท แห่งขุททกนิกาย ชั้นตอนพิธีทางพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างจากกฐินโดยทั่วไป จุดเด่นสำคัญคือ การประยุกต์การจัดงานจุกฐินให้เข้ากับวัฒนธรรมล้านนา และเพิ่มพิธีการล่วงหน้า ๒ พิธีดังกล่าวเพื่อสร้างความสามัคคีให้กับเจ้าภาพ และชาวบ้านในชุมชนอย่างต่อเนื่องก่อนจัดให้มีพิธีถวายผ้าจุกฐินในขั้นตอนสุดท้ายซึ่งจัดเป็นงานประเพณีอย่างยิ่งใหญ่

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องจุกฐินในพระพุทธศาสนาจึงสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ตามแผนภาพได้ดังนี้

กล่าวคือ ประเพณีจุกฐินเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนและท้องถิ่นซึ่งได้พัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ยึดโยงตามระบบคุณค่า ความเชื่อทางศาสนาและทางสังคมที่สืบทอดประสพการณ์ของคนในรุ่นต่อไป จุกฐินจึงเปรียบเหมือนการสั่งสมบุญครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต ก่อให้เกิด

ความวิริยะอุตสาหะความพยายามในการสั่งสมบุญ การจัดทำผ้าจุลกฐินเป็นจุดกำเนิดแหล่งเรียนรู้อีกทางหนึ่งที่น่ามา ซึ่งความเป็นวิถีชีวิตของชาวล้านนา ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรม เช่น เอกลักษณะในการทอผ้า ทั้งยังทรงคุณค่าในด้านเศรษฐกิจ โดยฝ่ายที่ปลูกไว้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถปลูกฝ้ายเก็บฝ้ายเองได้ตามทันเขตกฐินทาน นำฝ้ายมาผ่านกระบวนการ เก็บ กรอ ทอ กะ ตัด เย็บ ย้อม และจำกัดระยะเวลา การจัดทำผ้าจุลกฐินก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน หวงแหน และอนุรักษ์รักษาไว้ซึ่งความเป็นวัฒนธรรมประเพณีของบรรพบุรุษให้ดำรงอยู่ และได้มีการสืบทอดต่อไป

สรุป

จุลกฐิน คือ กฐินริบถ้วน ใช้เวลาเตรียมน้อย เป็นคำเรียกพิธีทอดกฐินที่ต้องเร่งรีบทำให้เสร็จภายในวันเดียว ซึ่งได้มีเค้าโครงมาจากเรื่อง การทำผ้าจีวรถวายพระอนุรุธเถระที่ปรากฏในธรรมบท อรรถกถา แห่งขุททกนิกาย และยังไปสอดคล้องกับตำนานเชียงตุง ตำนานทั้ง ๒ นี้จึงอาจจะเป็นเค้าโครงต้นเรื่องของการถวายทานผ้าจีวรในรูปแบบจุลกฐินขึ้น และได้มีการสืบทอดพร้อมกับแพร่หลายทางวัฒนธรรมประเพณีกับกลุ่มชาวไทลื้อ-ไทเขิน ที่ได้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อคล้ายคลึงกับชาวไทยในล้านนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จุลกฐินถือเป็นอริยประเพณีที่งดงามในพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นการสืบทอดประเพณีทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังช่วยส่งเสริมความสามัคคีและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันพบว่า การทอดจุลกฐินพบเห็นได้น้อยมาก เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ใช้งบประมาณมาก ต้องเตรียมการมากกว่าปกติ หาผู้ที่จะทำจุลกฐินได้ยาก สถานการณ์เช่นนี้อาจจะทำให้การทอดจุลกฐินหายไปจากสังคมไทยในอีกไม่นานนี้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรพุทธศาสนา สภาวัฒนธรรม ควรช่วยกันส่งต่อประเพณีจุลกฐินนี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาต่อยอดการทอผ้าจุลกฐินสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ เพื่อให้คนที่ทอผ้าจุลกฐินได้สามารถนำไปต่อยอดทางธุรกิจต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศาสนา. (2551). **ความรู้เรื่องกฐิน**. กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา.
 ศึกษานิเทศก์แห่งโรงเรียนโพธิ์โพธิ์เชียงใหม่. (2536). **วิชา วัฒนธรรม เล่ม 3 ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เชียงใหม่.

- จิตร สมบัติบริบูรณ์. (2548). **กฐินทาน**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์.
- พระกรรุดิ ธรรมทสสี. (2558). “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าจุกฐินในสังคมล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดพิศิษฐ์ เมตตจิตโต. (2554). “ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีจุกฐินของชาวพุทธล้านนา: กรณีศึกษาวัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2554). **กฐินสู่ธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2536). **กฐิน : บทฝึกวิถีชีวิตประชาธิปไตย บนฐานแห่งการให้ และการร่วมมือ**. กรุงเทพมหานคร: วัดญาณเวศกวัน.
- _____. (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาบุญชิต ญาณส่วโร. (2532). **กฐิน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกลางกองการวิปัสสนาธุระ.
- พระมหาอินทร์วงศ์ อัสสรภาณี. (2565). “จุกฐิน : วิถีพุทธ วิถีเส้นฝ้าย และวิถีแห่งชีวิต”. ใน **งานโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 8 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1**. ลำพูน: ณัฐพลการพิมพ์.
- พระยาอนุমানราชธน. (2531). **วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย**. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.
- พระสุพจนมณี ผินธรรมประทีป. (2538). **กฐินกถา**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มณี พยอมยงค์. (2547). **ประเพณี 1๒ เดือนล้านนาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. เชียงใหม่: ส ทรัพย์การพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2528). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒5๒5**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.
- สมทรง ปุญญฤทธิ์. (2525). **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมบุชา.
- หลวงวิจิตรวาทการ. (2479). **ตำนานกฐิน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โสภณพิพรรฒธนากร.
- _____. (2523). **ศาสนาสากล (เล่ม 4)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. (2525). **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

